Rautalammin kunta

Hyvinvointisuunnitelma 2026 – 2029 Päivitys vuodelle 2027

Käytetyt lyhenteet

ENT	etsivä nuorisotyöntekijä
KVK	kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori
LAVA	lapsivaikutusten arviointi
LYK	Lapsiystävällinen kunta –malli
MLL	Mannerheimin Lastensuojeluliitto
SHVJ	sivistys- ja hyvinvointijohtaja
SPR	Suomen Punainen Risti
VAS	vapaa-aikasihteeri
VKPKJ	varhaiskasvatusjohtaja-päiväkodinjohtaja

Säädösperusta

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä, L 612 / 2021, 6 §

Säädösperusta

Lapsen oikeuksien toteutuminen

- Lapsen oikeuksien toteutuminen on kaikkea viranomaistoimintaa velvoittavaa.
- Suunnittelemme ja arvioimme hyvinvointisuunnitelman tavoitteita ja toimenpiteitä lapsen oikeuksien toteutumisen kautta.

Keskeisimmät lapsen oikeuksista ovat

- oikeus elämään ja kehittymiseen
- lapsen edun ensisijaisuus
- yhdenvertaisuus
- osallisuus, kuulluksi tuleminen

Nostot ja kehittämiskohteet päättyneeltä kaudelta ikäryhmittäin

Lapset

- Osallisuus: koululaiset eivät koe, että heidän näkemyksiään kuultaisiin.
- Koulutyöhön kiinnittyminen: koulutyö ei kiinnosta eikä innosta.
- Ravitsemus: kouluun tullaan syömättä aamupalaa, koululounas ei maistu.
- Ylipaino: ylipainoa esiintyy keskimääräistä enemmän.
- Fyysinen toimintakyky: kunto on heikohko, on kipuja ja kolotusta.
- Liikunnallinen elämäntapa: liikutaan keskimääräistä vähemmän.
- Kaverisuhteet: esiintyy kiusaamista.

- Lisätietoa löydät hyvinvointikertomuksesta:
- https://www.rautalampi.fi/uutiset/laaja-hyvinvointikertomus-2021-2025/

Nostot ja kehittämiskohteet päättyneeltä kaudelta ikäryhmittäin

Nuoret

- Positiivisen mielenterveyden vahvistaminen: pitäisi edistää sellaista toimintamallia, että löydetään voimavaroja itsestä.
- Päihteettömän elämäntavan vahvistuminen: pitäisi päihteiden sijaan olla muuta merkityksellistä tekemistä ja toimintaa.

Nostot ja kehittämiskohteet päättyneeltä kaudelta ikäryhmittäin

Työikäiset

- sairastavuus: on paljon kroonisia sairauksia tuki- ja liikuntaelimissä sekä verenkiertoelimissä.
- fyysinen toimintakyky: heikohko terveys rajoittaa liikkumista ja arjessa toimimista.
- koettu mielenterveys: kokemus omasta jaksamisesta ja arjessa pärjäämisestä ei ole vahva.
- päihteiden käyttö: päihteitä käytetään keskimääräistä enemmän.

Nostot ja kehittämiskohteet päättyneeltä kaudelta ikäryhmittäin

Ikääntyneet

- Yksinäisyys: arjessa koetaan yksinäisyyttä.
- Palvelujen saavutettavuus: palvelujen äärelle on vaikea päästä.
- Viestinnän saavutettavuus: viestinnän kieli voi olla monimutkaista tai viestinnän kanavalle ei ole pääsyä, ei esimerkiksi osata käyttää sähköisiä kanavia.

Rautalammin kunta

Hyvinvointityö 2026 - 2029

Tavoitealueet

Tavoitealueet

- 1 Mielen ja kehon hyvinvointi
- 2 Osallisuus
- 3 Terveellinen ja turvallinen elinympäristö

Jokainen meistä voi vaikuttaa omaan terveyteensä ja hyvinvointiinsa.

Omaa hyvinvointia voi edistää ja parantaa, jos tekee seuraavia toimenpiteitä:

- harrastaa liikuntaa
- syö terveellisesti ja monipuolisesti
- harjoittelee kehon kestävyyskuntoa, voimaa ja tasapainoa
- nukkuu riittävästi
- tekee omalle jaksamiselle merkityksellisiä asioita
- käyttää päihteitä vain kohtuullisesti tai pidättäytyy päihteiden käyttämisestä kokonaan
- huolehtii ympäristön kuormituksen säätelystä, jos ympäristön ärsykkeet kuormittavat.
- osallistuu johonkin ryhmämuotoiseen toimintaan

- käytännön ohjeita ja neuvoja omasta hyvinvoinnista huolehtimiseen:
  - https://pshyvinvointialue.fi/itsehoito

Mielen ja kehon hyvinvointi

Ihminen on kokonaisuus; tuetaan ja vahvistetaan sekä mielen että kehon hyvinvointia.

Kehon hyvinvointi
Lapset

Mitä meillä jo on?

- Päiväkodissa, esiopetuksessa ja perusopetuksessa on liikuntakasvatusta.
- Ulkoliikuntapaikat ovat käytettävissä.
- Sisäliikuntatilat ovat käytettävissä: uimahalli, liikuntasalit, kuntosalit.
- Koulussa on liikuntavälkät.
- Koulussa on harrastamisen Suomen mallin kerhoja.
- Kunta antaa tilatukea seuratoimintaan.
- Kansalaisopistossa on liikuntaryhmiä.

Kehon hyvinvointi
Lapset

Mitä meillä jo on?

- Varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja koulussa aterioidaan ravitsemussuosituksen mukaisesti.
- Uusiin makuihin tutustutaan maistelemalla.
- Suun terveydestä jaetaan tietoa.

Kehon hyvinvointi
Lapset

Mitä haluamme kehittää?

- Jaamme tietoa riittävästä unesta.

Kehon hyvinvointi
Lapset

Toimenpiteet ja tekijät 2027

- Uniasiat otetaan puheeksi päiväkodissa ja esiopetuksessa.
  - Vaka-henkilöstö, VKPKJ
- Uniasioista viestitään perusopetuksessa.
  - Rehtori, opettajat
- Uniasioista viestitään lukiossa.
  - Rehtori, opettajat
- Uniasioista viestitään kunnan kanavilla.
  - SHVJ, KVK

Kehon hyvinvointi
Lapset

Mitä haluamme kehittää?

- Jaamme tietoa ravitsemuksesta ja maistatamme erilaisia makuja.

Kehon hyvinvointi
Lapset

Toimenpiteet ja tekijät 2027

- Järjestetään ravitsemuskampanjat varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa, perusopetuksessa ja lukiossa
  - SHVJ, yksiköiden esihenkilöt
- Tutustutaan uusiin makuihin varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja perusopetuksessa
  - yksiköiden esihenkilöt

Mielen hyvinvointi
Lapset
Mitä meillä jo on?

- Oppimisympäristö on turvallinen.
- Tuttu, luotettava aikuinen on saatavilla.
- Kaveri- ja tunnetaitoja opitaan.
- Tietoa välitetään mielen hyvinvoinnista ja tarvittaessa ohjataan avun äärelle.
- Kirjaston palvelut ovat saatavilla.
- Kirjaston lukutaitotyö tukee mielen hyvinvointia.
- Kirjastopalvelut vahvistavat mielikuvitusta ja luovuutta.
- On tarjolla merkityksellisiä harrastuksia.

Mielen hyvinvointi
Lapset
Mitä meillä jo on?

- Kirjastopalvelut tukevat maahanmuuttajien kielitaitoa tarjoamalla myös omankielistä kirjallisuutta.

Mielen hyvinvointi
Lapset

Mitä haluamme kehittää?

- Vähennetään kiusaamista kouluarjen kehittämishankkeella.
- Vahvistetaan kaveri- ja tunnetaitoja.
- Vahvistetaan inhimillisen moninaisuuden ymmärtämistä.
- Lapset puheeksi -menetelmän käyttöä vahvistetaan.
- Tietoa jaetaan uni- ja ruutuajasta.
- Vähennetään lapsiin kotona kohdistuvaa fyysistä väkivaltaa.

Mielen hyvinvointi
Lapset

Toimenpiteet ja tekijät 2027

- Jalkautetaan uudet käytännöt koulurauhaan ja kiusaamattomuuteen.
  - Rehtori, hankekoordinaattori, vastuuopettajat
- Järjestetään kaveri- ja tunnetaitotunteja.
  - Opettajat, hankekoordinaattori, kuraattori
- Jatketaan Lapset puheeksi –keskustelujen toteuttamista.
  - VKPKJ
- Järjestetään kampanjat unesta, ruutuajasta ja fyysisen väkivallan vähentämisestä.
  - SHVJ, KVK

Kehon hyvinvointi
Nuoret

Mitä meillä jo on?

- Perusopetuksessa ja lukiossa on systemaattista liikuntakasvatusta.
- Lukiossa on paljon liikuntaa sisältävä painotus.
- Ulkoliikuntapaikat ovat käytettävissä.
- Sisäliikuntatilat ovat käytettävissä: uimahalli, liikuntasalit, kuntosalit.
- Koulussa on liikuntavälkät.
- Koulussa on harrastamisen Suomen mallin kerhoja.
- Kunta antaa tilatukea seuratoiminnalle.

Kehon hyvinvointi
Nuoret

Mitä meillä jo on?

- Kouluateriat ovat ravitsemussuosituksen mukaiset.
- Suun terveydestä jaetaan tietoa.
- Riittävästä unesta jaetaan tietoa.
- Nikotiinituotteista ja päihteettömyydestä jaetaan tietoa.

Kehon hyvinvointi
Nuoret

Mitä haluamme kehittää?

- Jaetaan tietoa riittävästä unesta.
- Jaetaan tietoa terveellisestä digitaalisten laitteiden käytöstä.
- Jaetaan tietoa ravitsemuksesta ja maistatamme erilaisia makuja.
- Nuorille ja nuorille aikuisille on omaa liikuntatoimintaa.

Kehon hyvinvointi
Nuoret

Toimenpiteet ja tekijät 2027

- Tietoa jaetaan uniasioista.
- Tietoa jaetaan ruutuajasta ja digilaitekäyttäytymisestä.
- Tietoa jaetaan ravitsemuksesta ja tarjotaan monipuolisia makuja kouluruokailuissa sekä yläkoulun kotitalousopetuksessa
  - Rehtorit, ENT
- Jatketaan nuorille aikuisille omaa liikuntatoimintaa.

Mielen hyvinvointi
Nuoret
Mitä meillä jo on?

- Oppimisympäristö on turvallinen.
- Tuttu, luotettava aikuinen on saatavilla.
- Opitaan kaveri- ja tunnetaitoja.
- Kirjastopalvelut tukevat identiteetin muotoutumista ja itsenäistymistä tarjoamalla nuorille oman tilan ja vaikuttamiskanavia.
- Tarvittaessa ohjataan asiantuntija-avun äärelle.
- Tietoa jaetaan päihteettömästä elämäntavasta.

Mielen hyvinvointi
Nuoret
Mitä meillä jo on?

- Tarjolla on harrastusmahdollisuuksia: kansalaisopisto, konservatorio, urheiluseurat, harrastamisen Suomen mallin ryhmät
- Kirjaston palvelut ovat saatavilla ja antavat tukea oppimiseen ja harrastuksiin.
- Kirjastopalvelut tukevat maahanmuuttajien kielitaitoa tarjoamalla myös omankielistä kirjallisuutta.
- Kirjastopalvelut tarjoavat myös selkokielistä materiaalia ja äänikirjoja.
- Kulttuuritilaisuudet ovat saatavilla.

Mielen hyvinvointi
Nuoret
Mitä haluamme kehittää?

- Vahvistetaan mielenterveysosaamista.
- Vähennetään kiusaamista: kouluarjen kehittämishanke.
- Ymmärretään paremmin inhimillistä moninaisuutta.
- Vähennetään syrjivää puhetta.
- Vähennetään yksinäisyyttä.
- Vahvistetaan kaveri- ja tunnetaitoja.
- Turvallinen aikuinen on saatavilla.
- Uni- ja ruutuajasta jaetaan tietoa.
- Harrastusmahdollisuudet ovat aiempaa paremmin saavutettavia.
- Päihteiden välittämisestä jaetaan tietoa ja sitä pyritään vähentämään.
- Pyritään vähentämään nuoriin kotona kohdistuvaa fyysistä väkivaltaa.

Mielen hyvinvointi
Nuoret
Toimenpiteet ja tekijät 2027

- Vahvistetaan positiivista mielenterveyttä ja järjestetään henkilöstön koulutuksia.
  - VAS
- Mielen hyvinvoinnin teematunnit toteutetaan yläkoulussa.
  - VAS
- Kaveri- ja tunnetaitojen tunteja toteutetaan perusopetuksessa.
  - Rehtori, opettajat
- Järjestetään koulukahveja, toteutetaan koulunuorisotyötä.
  - VAS
- Koordinoidaan harrastusryhmien ja koulukyytien aikoja.
  - Rehtori, VAS
- Järjestetään kampanjoita päihteiden välittämisestä ja käytetään ehkäisevässä päihdetyössä kokemusasiantuntijoita.
  - SHVJ, KVK, rehtorit

Kehon hyvinvointi
Työikäiset
Mitä meillä jo on?

- Sisäliikuntatilat ovat käytettävissä.
- Ulkoliikuntapaikat ovat käytettävissä.
- Kansalaisopistossa on liikuntaryhmiä.
- Kirjastosta voi lainata liikuntavälineitä.
- Erityisuimakortti on käytössä.
- Kaikukortti mahdollistaa osallistumisen liikuntaharrastukseen myös heikossa asemassa oleville.
- Tietoa jaetaan suun terveydestä.
- Tietoa jaetaan riittävästä unesta.

Kehon hyvinvointi
Työikäiset

Mitä haluamme kehittää?

- Tarjolla on mahdollisuus liikuntaneuvontaan.
- Liikuntavälineitä on lainattavissa.
- Jaetaan tietoa riittävästä unesta.
- Jaetaan tietoa ruutuajan terveysvaikutuksista.

Kehon hyvinvointi
Työikäiset

Toimenpiteet ja tekijät 2027

- Tiedotusta liikuntavälinelainauksesta lisätään.
  - Kirjaston johtaja
- Jaetaan uni- ja ruutuaikatietoa.
  - SHVJ, KVK

Mielen hyvinvointi
Työikäiset
Mitä meillä jo on?

- Tarjolla on merkityksellisen arjen harrastusmahdollisuuksia: kansalaisopisto, konservatorio, aikuislukio.
- Kirjaston palvelut ovat saatavilla elämänhallinnan ja jaksamisen tueksi.
- Tietoa välitetään avun kanavista.
- Kulttuuritilaisuudet ovat saatavilla.
- Liikuntaharrastusmahdollisuudet ovat myös mielen hyvinvoinnin tukena.
- Kaikukortti on kulttuuriin osallistumisen mahdollistajana.
- Tiloja tarjotaan harrastuksien mahdollistamiseksi.

Mielen hyvinvointi
Työikäiset
Mitä meillä jo on?

- Kirjastopalvelut tukevat maahanmuuttajien kielitaitoa tarjoamalla myös omankielistä kirjallisuutta.
- Kirjastopalvelut tarjoavat myös selkokielistä materiaalia ja äänikirjoja.

Mielen hyvinvointi
Työikäiset

Mitä haluamme kehittää?

- Vahvistetaan vanhemmuuden tukea.
- Jaetaan tietoa kunnan merkityksellisen arjen palveluista.
- Pyritään vähentämään päihteiden välittämistä

Mielen hyvinvointi
Työikäiset

Toimenpiteet ja tekijät 2027

- Jaetaan tietoa vanhemmuudesta varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa, perusopetuksessa ja lukiossa sekä nuorisopalveluissa.
  - VKPKJ, rehtorit, VAS
- Vahvistetaan viestintää harrastustoiminnasta.
  - SHVJ, KVK
- Järjestetään kampanjoita päihteiden välittämisen vähentämiseksi.
  - SHVJ, KVK

Kehon hyvinvointi
Ikääntyneet
Mitä meillä jo on?

- Sisäliikuntatilat ovat käytettävissä.
- Ulkoliikuntapaikat ovat käytettävissä.
- Kansalaisopistolla on liikuntaryhmiä.
- Liikuntaneuvontaa on saatavilla.
- Ikääntyneille on ohjattu ryhmä.
- Erityisuimakortti on käytössä.
- Kaikukortti mahdollistaa osallistumisen liikuntaharrastukseen myös heikossa asemassa oleville.
- Ravitsemussuosituksen mukaista hävikkiruokaa on saatavilla.

Kehon hyvinvointi
Ikääntyneet

Mitä meillä jo on?

- Tietoa jaetaan suun terveydestä.
- Tietoa jaetaan riittävästä unesta.
- Tietoa jaetaan päihdehaitoista.

Kehon hyvinvointi
Ikääntyneet

Mitä haluamme kehittää?

- Jaetaan tietoa riittävästä unesta.
- On mahdollisuus liikuntaneuvontaan.
- Liikuntavälineitä on lainattavissa.
- Vertaisliikuntaa kehitetään.

Kehon hyvinvointi
Ikääntyneet

Toimenpiteet ja tekijät 2027

- Järjestetään unitietokampanja.
  - SHVJ, KVK
- Lisätään liikuntavälineiden lainausta.
  - Kirjaston johtaja
- Jaetaan tietoa. vertaisliikunnasta, tuetaan vertaisliikuntatoimintaa.

Mielen hyvinvointi
Ikääntyneet
Mitä meillä jo on?

- On merkityksellisen arjen harrastusmahdollisuuksia: kansalaisopisto, konservatorio, aikuislukio.
- Kirjaston palvelut ovat saatavilla.
- Kirjastopalvelut tukevat muistia ja toimintakykyä.
- Kirjaston kotipalvelu on saatavilla.
- Tietoa välitetään avun kanavista.
- Kulttuuritilaisuudet ovat saatavilla.
- Liikuntaharrastusmahdollisuudet ovat myös mielen hyvinvoinnin tukena.
- Kaikukortti on kulttuuriin osallistumisen mahdollistajana.
- Tiloja tarjotaan harrastuksien mahdollistamiseksi.

Mielen hyvinvointi
Ikääntyneet
Mitä meillä jo on?

- Kirjastopalvelut tukevat maahanmuuttajien kielitaitoa tarjoamalla myös omankielistä kirjallisuutta.
- Kirjastopalvelut tarjoavat myös selkokielistä materiaalia ja äänikirjoja.

Mielen hyvinvointi Ikääntyneet

Mitä haluamme kehittää?

- Vähennetään yksinäisyyttä, järjestetään tilaa ja mahdollisuuksia kohtaamisille.
- Vahvistetaan naapuriapua.
- Varmistetaan palvelujen saavutettavuutta.
- Mahdollistetaan yhteisöllistä ruokailua.

Mielen hyvinvointi Ikääntyneet

Toimenpiteet ja tekijät 2027

- Laajennetaan ja vahvistetaan Commu-palvelua.
  - SHVJ, KVK
- Toteutetaan viestintää monikanavaisesti.
  - KVK

Osallisuus

Miten elän?

Ihminen elää suhteessa toisiin ihmisiin.

Luomme edellytyksiä ja vahvistamme
hyvinvointityöllä kuulumisen edellytyksiä,
yhteenkuuluvuutta, yhteisöllisyyttä ja
yhdessä tekemistä.

Osallisuus
Lapset

Mitä meillä jo on?

- Järjestämme varhaiskasvatuksessa kyselyjä ja lasten kokoukset.
- On koulujen ruokaraati.
- Lapsiparlamentti toimii.
- Turvalliset aikuiset ovat saatavilla.
- Ryhmäytymiselle annetaan tukea.
- Kouluissa on puuttumisen toimintamallit.

Osallisuus
Lapset

Mitä meillä jo on?

- Kirjaston lukutaitotyö tukee osallisuutta.
- Kirjastopalvelut tukevat maahanmuuttajalasten kielitaidon kehittymistä.
- Kirjastopalvelut vahvistavat osallisuutta tarjoamalla selkokielistä materiaalia ja äänikirjoja.
- Kirjastopalvelut tukevat sosiaalisia taitoja ja yhteisöllisyyttä.

Osallisuus
Lapset

Mitä haluamme kehittää?

- Käynnistetään lapsiparlamenttitoiminta (LYK).
- Kehitetään ylisukupolvista toimintaa.
- Perusopetuksessa kehitetään kyselyjä (LYK).
- Vahvistetaan osaamista lapsivaikutusten arvioinnissa ja luodaan siihen liittyviä hyviä käytäntöjä (LAVA).
- Vahvistetaan kykyä kohdata moninaisuutta.

Osallisuus
Lapset

Toimenpiteet ja tekijät 2027

- Käynnistetään lapsiparlamenttitoiminta.
  - VAS
- Kehitetään perusopetuksen kyselykäytäntöjä.
  - Perusopetuksen rehtori
- Vahvistetaan LAVA-osaamista eli
  - koulutuksia järjestetään.
  - menetelmäpankki luodaan ja
  - pilotteja käynnistetään.
  - SHVJ

Osallisuus
Nuoret
Mitä meillä jo on?

- Kyselyjä järjestetään säännöllisesti.
- Nuorisotilatoimintaa tarjotaan.
- Nuorisovaltuusto RauNo toimii mallikkaasti.
- Ruokaraati toimii.
- Turvalliset aikuiset ovat saatavilla.
- Tunne-, turva- ja kaveritaitoja opetellaan.
- Ryhmäytymiselle on tukea.
- Kohtaamispaikkatoimintaa järjestetään.
- Puuttumiseen on toimintamalleja.

Osallisuus
Nuoret
Mitä meillä jo on?

- Arjen taitoihin on ohjausta.
- Kirjastopalvelut tukevat sosiaalisia taitoja ja yhteisöllisyyttä.
- Kirjasto on matalan kynnyksen kohtaamispaikka.
- Kunnan yksiköt tarjoavat TET-harjoittelupaikkoja ja tutkinto-opiskeluun liittyviä harjoittelupaikkoja.
- Kunta tarjoaa nuorille kesätyömahdollisuuksia.

Osallisuus
Nuoret

Mitä haluamme kehittää?

- Vahvistetaan kunnioittavan käytöksen asenteita ja toimintamalleja.
- Vahvistetaan kykyä kohdata moninaisuutta.
- Vahvistetaan kiinnittymistä koulutyöhön.
- Kehitetään ylisukupolvista toimintaa.
- Viestitään joukkoliikennepalveluista.
- Jaetaan tietoa yksinäisyystyöstä.
- Vahvistetaan lapsivaikutusten arvioinnin (LAVA) osaamista kunnassa.

Osallisuus
Nuoret

Toimenpiteet ja tekijät 2027

- Koulussa on kiusaamisen vähentämisen ja vuorovaikutuksen kehittämisen hanke.
  - rehtori
- Sateenkaarevien nuorten tuen hanke toteutetaan.
  - ENT
- Opetusta kehitetään pedagogisesti.
  - Rehtori
- Tehdään aikataulukoosteet ja joukkoliikenneviestit.
  - SHVJ, KVK
- Toteutetaan LAVA-kehittäminen: koulutukset, menetelmäpankki, pilotit.
  - SHVJ

Osallisuus
Työikäiset
Mitä meillä jo on?

- Vanhemmuuden tukeen on käytäntöjä.
- On osallistavaa päätösvalmistelua: paneelit, kyselyt
- On malli vahvistaa naapuriapua.
- Kirjastopalvelut tukevat jatkuvaa oppimista ja tiedon saatavuutta.
- Kirjastopalvelut tukevat yhteisöllisyyttä: on tiloja kohtaamiselle ja yhdessä toimimiseen, kulttuuritapahtumia ja ryhmiä.
- Kirjastopalvelut tukevat arjen sujuvuutta etätyötiloja tarjoamalla.
- Kirjaston digituki vahvistaa osallisuutta yhteiskuntaan.

Osallisuus
Työikäiset
Mitä meillä jo on?

- Kirjastopalvelut matalan kynnyksen maksuttomana palveluna tukevat maahanmuuttajien osallisuutta.
- Kirjastopalvelut tukevat haavoittuvassa asemassa olevien osallisuutta tarjoamalla selkokielistä materiaalia ja äänikirjoja.

Osallisuus työikäiset

Mitä haluamme kehittää?

- Monipuolistetaan ja laajennetaan vanhemmuuden tukea.
- Kehitetään työllistymisen tukea.
- Viestitään palveluista monikanavaisesti.

Osallisuus työikäiset

Toimenpiteet ja tekijät 2027

- Jaetaan tietoa vanhemmuudesta varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja lukiossa.
  - VKPKJ, rehtorit, SHVJ
- Työllisyyspalvelut ovat sujuvat ja tavoittavat.
  - työsuunnittelija
- Viestintä on monikanavaista.
  - KVK

Osallisuus
Ikääntyneet

Mitä meillä jo on?

- On aloitettu kulttuuriluotsitoiminta.
- On osallistavaa päätösvalmistelua: paneelit, kyselyt.
- On naapuriavun alusta.
- Kirjastopalvelut tukevat digiosallisuutta.
- Kirjastopalvelut tukevat osallisuutta tiloja tarjoamalla sekä tilaisuuksia ja tapahtumia järjestämällä.
- Kirjaston tietopalvelut tukevat osallisuutta yhteiskuntaan.
- Kirjastopalvelut ehkäisevät yksinäisyyttä.

Osallisuus
Ikääntyneet

Mitä haluamme kehittää?

- Vahvistetaan naapuriapukanavia.
- Vahvistetaan ylisukupolvista toimintaa.
- Jaetaan tietoa yksinäisyystyöstä.
- Edistetään saavutettavuutta kyytimahdollisuuksin: naapuriavun vahvistaminen, kunnan asiointitaksit.

Osallisuus
Ikääntyneet

Toimenpiteet ja tekijät 2027

- Viestitään Commu-alustasta.
  - SHVJ, KVK
- Pidetään järjestöjen tarjontaa esillä.
  - KVK
- Tiedotetaan asiointikyytipalveluista.
  - SHVJ, KVK

Osallisuus
Kaikki ikäryhmät

Mitä haluamme kehittää?

- Laaditaan osallisuusohjelma.

Osallisuus
Kaikki ikäryhmät

Toimenpiteet ja tekijät 2027

- Osallisuusohjelman toimeenpano alkaa.
  - Hallintojohtaja, SHVJ
- Toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman toimeenpano alkaa.
  - Hallintojohtaja, SHVJ

Terveellinen ja turvallinen elinympäristö

Terveellinen ja turvallinen elinympäristö
Lapset

Mitä meillä jo on?

- Lasten elinympäristössä ovat leikkipaikat, liikuntapaikat, varhaiskasvatuksen laadukkaat kiinteistöt, laadukkaat koulukiinteistöt, luontopolku, kirkonkylällä ja Kerkonkoskella valaistut katualueet, lähiluonto saavutettavissa sekä hoidetut viheralueet saavutettavissa.

Terveellinen ja turvallinen elinympäristö
Lapset

Mitä haluamme kehittää?

- Kehitämme koulun piha-aluetta.
- Parannamme koulun sisätilojen viihtyisyyttä.

Terveellinen ja turvallinen elinympäristö
Lapset

Toimenpiteet ja tekijät 2027

- Edetään mahdollisuuksien mukaan toteutukseen koulutilan viihtyisyyden kehittämisessä.
  - rehtori
- Edetään mahdollisuuksien mukaan koulun piha-alueen kehittämisen toteutukseen.
  - rehtori

Terveellinen ja turvallinen elinympäristö
Nuoret

Mitä meillä jo on?

- Koulujen kiinteistöt ovat laadukkaat.
- Liikuntapaikat ovat saatavilla.
- Kirjaston ja nuokun tilat ovat saatavilla.
- Joukkoliikennepalvelut ovat saatavilla.
- Luontopolku on saatavilla.
- Lähiluonto on saavutettavissa joka puolella kuntaa.
- Kirkonkylällä on valaistut katualueet.
- Kirkonkylällä hoidetut viheralueet ovat saavutettavissa.
- Nuorille on ohjattua liikuntaa.

Terveellinen ja turvallinen elinympäristö
Nuoret

Mitä haluamme kehittää?

- Vahvistetaan vastuullista liikennekäyttäytymistä.
- Kehitetään koulun piha-aluetta.
- Parannetaan koulun sisätilojen viihtyisyyttä.

Terveellinen ja turvallinen elinympäristö
Nuoret

Toimenpiteet ja tekijät 2027

- Viestitään liikenneturvallisuudesta.
  - SHVJ, KVK, rehtorit
- Edetään mahdollisuuksien mukaan toteutukseen koulun sisätilojen ja pihan kehittämisessä yhdessä koululaisten kanssa.
  - rehtori

Terveellinen ja turvallinen elinympäristö
Työikäiset

Mitä meillä jo on?

- Liikuntapaikat ovat saatavilla.
- Kirjaston tilat ovat käytettävissä.
- Luontopolku on saatavilla.
- Lähiluonto on saavutettavissa
- Hoidetut viheralueet ovat saavutettavissa.

Terveellinen ja turvallinen elinympäristö työikäiset

Mitä haluamme kehittää?

- x

Terveellinen ja turvallinen elinympäristö työikäiset

Toimenpiteet ja tekijät 2027

- x

Terveellinen ja turvallinen elinympäristö
Ikääntyneet

Mitä meillä jo on?

- Turvallisuuskävely järjestetään.
- Liikuntapaikat ovat käytettävissä.
- Liikuntaryhmä on saatavilla.
- Kirjaston tilat ovat käytettävissä.
- Lähiluonto on saavutettavissa.
- Luontopolku on käytettävissä.
- Kirkonkylällä on valaistut katualueet.
- Kävelyreiteillä on istuimia lepoa varten.
- Hoidetut viheralueet ovat saavutettavissa.
- Joukkoliikenteen palvelut ovat käytettävissä.

Terveellinen ja turvallinen elinympäristö
Ikääntyneet

Mitä haluamme kehittää?

- x

Terveellinen ja turvallinen elinympäristö
Ikääntyneet

Toimenpiteet ja tekijät 2027

- x

Terveellinen ja turvallinen elinympäristö
Kaikki ikäryhmät

Mitä haluamme kehittää?

- Kehitetään vuokra-asumista Rautalammilla.
- Kartoitetaan ja torjutaan vieraslajiesiintymiä (omat kiinteistöt, mahdolliset talkookohteet).
- Vaalitaan luontaisia kasvilajeja ja puutarhakasveja (monimuotoisuus).
- Vahvistetaan kierrätys- ja lajittelutaitoja, esim. oikeaoppinen ja sujuva biojätteiden kompostointi.
- Ylläpidetään luontosuhdetta: tutustutaan luontoon ja liikutaan luonnossa, tiedotetaan luontopoluista ja retkeilyrakenteista ja pidetään ne kunnossa.

Terveellinen ja turvallinen elinympäristö

Terveellinen ja turvallinen elinympäristö
Kaikki ikäryhmät

Toimenpiteet ja tekijät 2027

- Käynnistetään vuokra-asumisen rakennusprojekti.
  - Tekninen johtaja
- Tuetaan neuvonnalla nuorten perheiden asumisuran alkua.
  - Tekninen johtaja
- Jaetaan tietoa lajittelusta.
  - Ympäristötarkastaja
- Käytetään vieraslajitorjunnassa Crowdsorsan ympäristösankarit-alustaa.
  - ympäristötarkastaja
- Käytetään koulujen arjessa lähiluontoa oppimisympäristönä.
  - Rehtorit
- Otetaan varhaiskasvatuksessa käyttöön luontovuosikello.
  - VKPKJ

Kaikukortti-kohteet Rautalammilla

Rautalammilla Kaikukortti-kohteita ovat

- uimahalli (max 30 käyntiä / vuosi)
- kuntosalit (avainpantti on kuitenkin maksettava itse)
- kansalaisopisto (1 kurssi / lukuvuosi)
- Rautalammin museo

Rautalammin kunta

Muiden tahojen hyvinvointipalvelut

Painopisteitä vuodelle 2027

- stigman purku päihdeasioista
- Vanhemmuuden tukeminen ja vahvistaminen
  - Lapset puheeksi –keskustelut ja yhdessä aika
  - Voimaa vanhemmuudesta –hanke
- Kunnioittava käytös
- Rahapelimonopolin purkautumiseen varautuminen ennakoiden

- LYK-tavoitteiden vieminen maaliin
  - Lapsen oikeudet näkyviksi kunnan toimintaa ohjaaviin suunnitelmiin
  - Henkilöstön ja luottamushenkilöiden perehdyttäminen lapsen oikeuksiin
  - Lapsivaikutusten arvioinnin osaamisen vahvistaminen ja pilotointi
  - Positiivinen mielenterveys koulussa
  - Osallisuuden vahvistaminen perusopetuksessa

Rautalammin kunta

Painopisteitä vuodelle 2027

Stigman purku päihdeasioissa

- THL nosti valtakunnallisesti ehkäisevän päihdetyön linjauksessa 10-vuotiskaudelle yhdeksi painopisteeksi päihteisiin liittyvän stigman purkamisen.
- Rautalammilla vuonna 2027
  - Vahvistetaan puheeksi ottamisen taitoja.
  - Välitetään tietoa puheeksi ottamisen koulutuksista.
  - Jaetaan asiallista, leimaamatonta tietoa päihdeasioista ja avun hakemisesta.

Rautalammin kunta

Painopisteitä vuodelle 2027

Vanhemmuuden tukeminen ja vahvistaminen

- Lapset puheeksi –keskustelut toteutetaan suunnitellusti varhaiskasvatuksessa
- Yhdessä aika tulee tutuksi tiedotusta vahvistamalla.
- Voimaa vanhemmuudesta –hanketta toteutetaan yhdessä hyvinvointialueen ja Varkauden kaupungin kanssa.
- Luodaan toistuvia käytäntöjä ja kehitetään niiden sisältöjä tiedon välittämiseen ja kohtaamiseen vanhemmuuden voimavaraksi.

Rautalammin kunta

Painopisteitä vuodelle 2027

Kunnioittava käytös

- Tuodaan viestinnässä esiin kunnioittavan käytöksen periaate.
- Pidetään kiinni työyhteisön pelisäännöistä.
- Kehitetään käytäntöjä edelleen palautteen perusteella.
- Sovelletaan käytäntöön koulukiusaamiseen puuttumisen uusi malli.
- Otetaan käyttöön kouluhyvinvoinnin vuosikello.
- Toteutetaan yläkoulussa mielenterveyden teematunnit.

Rautalammin kunta

Painopisteitä vuodelle 2027

Rahapelimonopolin purkautumisen ennakointi

- Jaetaan tietoa ja osallistutaan kampanjoihin rahapelihaittojen ehkäisemiseksi.

Rautalammin kunta

Painopisteitä vuodelle 2027

LYK-tavoitteiden toimeenpano

- Päivitetään viimeisetkin kunnan toimintaa suuntaavat suunnitelmat lapsen oikeuksien näkökulmasta.
- Kootaan palautetta työntekijöiltä ja luottamushenkilöiltä lapsen oikeuksiin perehdyttämisestä ja lapsen oikeuksien näkymisestä päätöksenteossa.
- Toteutetaan lapsivaikutusten arvioinnin pilotoinnin kaikilla toimialoilla.
- Jaetaan tietoa lapsivaikutusten arvioinnista.
- Jaetaan tietoa lapsivaikutusten arvioinnin koulutuksista.
- Toteutetaan mielenterveyden ja mielen hyvinvoinnin teematunnit perusopetuksessa.
- Vakiinnutetaan perusopetuksen kyselykäytännöt ja lapsiparlamentin toiminta.

Muiden tahojen tarjoamat palvelut

Rautalammin kunta

Muiden tahojen tuottamat palvelut: hyvinvointialue

Pohjois-Savon hyvinvointialue

- **Kiireellinen hoito ja päivystys**
  - https://pshyvinvointialue.fi/kiireellinen-hoito-ja-paivystys
- **Lasten, nuorten ja perheiden palvelut**
  - https://pshyvinvointialue.fi/lasten-nuorten-ja-perheiden-palvelut
  - Omaperhe-palvelu: https://omaperhe.fi/aluesivu/Pohjois-Savon%20hyvinvointialue?mc=686
- **Ikääntyneiden palvelut**
  - https://pshyvinvointialue.fi/ikakeskus
- **Mielenterveys- ja päihdepalvelut**
  - https://pshyvinvointialue.fi/mielenterveys-ja-paihdepalvelut

Pohjois-Savon hyvinvointialue

- **Terveys- ja sairaanhoitopalvelut**
  - https://pshyvinvointialue.fi/terveys-ja-sairaanhoitopalvelut
- **Työikäisten sosiaalipalvelut**
  - https://pshyvinvointialue.fi/tyoikaisten-sosiaalipalvelut
- **Vammaispalvelut**
  - https://pshyvinvointialue.fi/vammaispalvelut
- **Tietoa sosiaali- ja terveyspalveluista Ukrainasta saapuville**
  - https://pshyvinvointialue.fi/tietoa-sosiaali-ja-terveyspalveluista-ukrainasta-saapuvalle
- **Pelastustoimen palvelut**
  - https://pshyvinvointialue.fi/pelastustoimen-palvelut

Rautalammin kunta

Rautalammin evankelis-luterilainen seurakunta

- Tukea arjen ongelmiin diakoniatyöstä
  - https://www.rautalamminseurakunta.fi/apua-ja-tukea/arjen-ongelmat
- Ruoka-apu
  - https://www.rautalamminseurakunta.fi/apua-ja-tukea/ruoka-apu
- Suru ja kriisit
  - https://www.rautalamminseurakunta.fi/apua-ja-tukea/suru-ja-kriisi
- Tuki lapsiperheille
  - https://www.rautalamminseurakunta.fi/apua-ja-tukea/tukea-lapsiperheille-yhteistyossa-kunnan-kanssa
  - Perheneuvonta: https://www.kuopionseurakunnat.fi/perheneuvonta
- Osallisuus ja yhdessä tekeminen
  - https://www.rautalamminseurakunta.fi/tule-mukaan

Muiden tahojen tuottamat palvelut: seurakunnat

Kuopion ortodoksinen seurakunta

- Tukea arjen ongelmiin diakoniatyöstä
  - https://ortkuopio.fi/toiminta/diakoniatyo-ja-vapaaehtoisuus/
- Suru ja kriisit: päivystävä pappi
  - https://ortkuopio.fi/
- Osallisuus ja yhdessä tekeminen
  - https://ortkuopio.fi/toiminta/

Rautalammin kunta

SPR

- Ystävätoiminta
- Ystävän tupa –toiminta
- Muistojen pysäkki
- Saattajavälitys
- Maahanmuuttajien kielen oppimisen tuki
- Vapaaehtoistuki arjessa

- Yhteystiedot: pirkko.annala1@gmail.com

Leipätiimi

- Ruoka-apu

- Yhteystiedot: makintui10@gmail.com

Muiden tahojen tuottamat palvelut: järjestöt

Eläkeliitto

- Tapahtumat ja tilaisuudet
- Kerhot
- Lauluryhmä
- Vapaaehtoistyö

- Yhteystiedot: ikkiluut47@gmail.com

MLL

- Tilaisuudet ja tapahtumat
- Vanhemmuuden tuki
- https://www.mll.fi/yhdistykset/mannerheimin-lastensuojeluliiton-rautalammin-paikallisyhdistys-ry/

Rautalammin kunta

Rautalammin urheilijat

- ohjattua liikuntaa eri ikäryhmille
- https://www.rautalamminurheilijat.fi/

Rautalammilla toimivat muut järjestöt ja yhdistykset

- https://www.rautalampi.fi/yhdistykset/

Muiden tahojen tuottamat palvelut: järjestöt

Kyläyhdistyksiä

- **KerkonkoskenKetterä**
  - https://visitkerkonkoski.fi/
- **Myhinpäänseudunkyläyhdistys**
  - pj2025myhinpaa@gmail.com
- **Saikari-Vaajasalmenkyläyhdistys**
  - Esa.vilkki@sitowise.fi
- **Kiesimänkyläyhdistys**
  - Saara.hila@gmail.com
- **Hankamäenkyläyhdistys**
  - www.hankamaenkyla.fi
- **Koipiniemenkylätoimikunta**
  - koivistoinenvirpi@gmail.com
- **KorholankyläyhdistysVäinöstäVeikkoon**
  - matti.jaamalainen@gmail.com
- **Pakarilankylätoimikunta**

Rautalammin kunta

Muiden tahojen tuottamat palvelut

UNICEF

- Tietoa lapsen oikeuksista
- Koulutuksia lapsen oikeuksista
- https://www.lapsiystavallinenkunta.fi/

Rautalammin museo

- Näyttelyt, tilaisuudet ja tapahtumat, tieto- ja kuvapalvelu
- www.rautalamminmuseo.fi

Rautalammin kunta

- Kirjaston johtaja Seija Österberg
  - Puh. 040 178 7004
- Kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori Tiina Laitinen
  - Puh. 050 339 6954
- Vapaa-aikasihteeri Inna Kääriäinen
  - Puh. 040 576 5952
- Liikuntaneuvoja Janne Mensonen
  - Puh. 040 828 4831
- Koulunuorisotyöntekijä Janne Poikolainen
  - Puh. 040 775 1091
- Sivistys- ja hyvinvointijohtaja Matti Vänttinen
  - Puh. 040 480 1492

Käsittelykierto

- Johtoryhmä 23.11.2026
- Hyvinvointilautakunta 02.12.2026
- Kunnanhallitus 08.12.2026
- Kunnanvaltuusto 15.12.2026